

Velcea și Mazăre împotriva României - 64301/01

Hotărârea din 1.12.2009 [Secția a III-a]

Art. 8

Obligații pozitive

Art. 8 § 1

Respectarea vieții de familie

Refuzul instanțelor judecătorești de a califica ca nedemn autorul unui omor din cauza inexistenței unei condamnări definitive ca urmare a decesului acestuia.

încălcare

Art. 2

Art. 2 § 1

Viață

Anchetă efectivă

Eficiența unei anchete referitoare la omoruri care implică un agent de poliție:

încălcare

În fapt – Reclamantii sunt tatăl și sora Tatiane A. În 1993, ea și mama ei au fost omorâte în timpul unei dispute care izbucnise cu soțul său, Aurel A. În seara dramei, acesta din urmă era însoțit de fratele său, George L., agent de poliție care nu era de serviciu în acea seară. George L. a părăsit locul faptelor împreună cu fratele său și l-a dus la domiciliul său. Puțin mai târziu, Aurel A. s-a sinucis, lăsând două scrisori în care mărturisea că le ucisese pe soția și pe soacra sa. În calitate sa de agent de poliție, George L. a informat poliția despre cele întâmplate. Ancheta penală îndreptată împotriva lui Aurel A. s-a concluzionat prin clasarea cauzei, pe motivul că autorul infracțiunilor decedase și că nicio altă persoană nu fusese implicată. În urma unei plângeri penale a reclamantului împotriva lui George L., parchetul militar a deschis o anchetă care s-a concluzionat în 1994 prin neînceperea urmăririi penale. Pe baza plângerii reclamantilor, Secția parchetelor militare din Parchetul General de pe lângă Curtea Supremă de Justiție a decis continuarea urmăririi penale. În 2003, în urma modificărilor legislative privind statutul polițiștilor, cauza a fost declinată în favoarea parchetului civil care, în 2004, a dispus neînceperea urmăririi penale. În 1993, a fost inițiată procedura de partaj succesoral a Tatiane A. Reclamantul a cerut ca membrii familiei lui Aurel A. să fie excluși de la succesiune, având în vedere că fiica sa fusese omorâtă de acesta. Codul civil român [art. 655 alin. (1) la momentul respectiv] prevedea că persoana condamnată pentru că l-a omorât pe defunct este nedemnă de a-l succede. Aplicând strict această măsură, instanțele române au refuzat să îl califice ca nedemn pe Aurel A., pe motiv că acesta nu fusese condamnat pentru omor printr-o hotărâre judecătorească definitivă, deoarece se sinucisese la puțin timp după ce și-a ucis soția. Astfel, Lucian L., fratele lui Aurel A., a putut deveni moștenitorul Tatiane A.

În drept – Art. 2: în cauza de față a avut loc totuși o anchetă la inițiativa

autorităților: Parchetul a efectuat o anchetă imediat după dramă și au fost luate mai multe măsuri pentru a conserva mijloacele de probă la locul crimei. Cu toate acestea, deși au fost informate despre implicarea lui George L. în faptele respective, autoritățile nu au efectuat, în primă fază, investigații cu privire la acesta. Abia după mai multe luni, în urma unei plângeri penale formale a reclamantului, autoritățile au procedat la investigații.

În ceea ce privește caracterul adecvat al anchetei, Curtea constată anumite insuficiențe și lacune. Astfel, procesul-verbal întocmit chiar în seara dramei nu conține nicio mențiune referitoare la actele îndeplinite de prima echipă de anchetă și nu a fost dată nicio explicație referitoare la înlocuirea acestei echipe; percheziția la domiciliul lui Aurel A. nu a avut loc decât în ziua următoare dramei; scrisorile lăsate de acesta în apartamentul său nu au fost ridicate de procuror, ci au fost luate de fratele lui, care le-a transmis parchetului câteva luni mai târziu. La toate acestea mai trebuie adăugat faptul că George L. nu a fost audiat în cadrul primei anchete, parchetul mulțumindu-se să claseze cauza motivat de decesul lui Aurel A. Cu toate acestea, deși se poate admite că George L. nu a acționat în timpul dramei din 1993 în calitate de agent de poliție, independența procurorilor militari care au condus ancheta este îndoielnică, având în vedere reglementarea națională în vigoare la data evenimentelor. În plus, deși cauza a fost transmisă în 2003 parchetului civil, acesta din urmă nu a îndeplinit niciun act de anchetă și s-a limitat să dispună neînceperea urmăririi penale 11 luni mai târziu. Or, intervenția acestui parchet nu este suficientă pentru a compensa lipsa de independență a procurorilor militari care au strâns majoritatea mijloacelor de probă pentru anchetă.

În ceea ce privește participarea reclamantilor la procedură, trebuie observat că parchetul a admis cererea reclamantei de a primi o copie a probelor aflate în dosarul primei anchete. În plus, în cadrul celei de-a doua anchete, parchetul a dat curs cererilor sale de a se realiza o confruntare între George L. și ceilalți martori și de a se face o reconstituire a faptelor.

În final, Curtea constată un ritm lent evident de desfășurare a anchetei referitoare la implicarea lui George L. în evenimente. În primul rând, observă că ancheta a durat mai mult de unsprezece ani, ceea ce reprezintă, în opinia sa, un termen nerezonabil în sine. În plus, constată o lipsă de diligență din partea procurorilor însărcinați cu dosarul.

În concluzie, procedurile legate de rolul agentului George L. în drama din 1993, care s-a soldat cu decesul a două rude ale reclamantilor, nu au constituit o anchetă rapidă și efectivă.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Art. 8: În speță, reclamantul denunță în principal faptul că fratele ginerelui său, Lucian L., a moștenit-o pe fiica sa decedată. Instanțele interne au refuzat să îl califice ca nedemn pe ginerele reclamantului, Aurel A., pe motiv că acesta nu fusese condamnat pentru omor printr-o hotărâre judecătorească definitivă. Fratele său a putut astfel să îi ia locul la succesiune și să o moștenească pe fiica reclamantului. Curtea apreciază că necesitatea unei hotărâri juridice definitive de condamnare pentru omor în vederea calificării unei persoane ca nedemnă își poate găsi justificarea în protecția drepturilor și libertăților altuia, unul dintre scopurile legitime prevăzute de art. 8 § 2 din Convenție. O astfel de hotărâre de condamnare aduce, în principiu, o garanție de securitate juridică față de orice altă constatare a vinovăției persoanei presupuse a fi nedemnă, ceea ce servește intereselor societății. Pentru a stabili dacă instanțele naționale au păstrat un just echilibru între interesele concurente, Curtea este nevoită să acorde o atenție

specială aplicabilității regulii prevăzute de Codul civil în materie de nedemnitate succesorală și, mai ales, aplicării sale în speță. Având în vedere circumstanțele specifice ale cauzei de față, interpretarea prevederii din Codul civil ce reglementează cauzele de nedemnitate a fost prea restrictivă, în detrimentul vieții de familie a reclamantului. Neținând cont de constatarea parchetului care declara că Aurel A. era autorul omorului Tatiane A., de mărturisirea acestuia și de recunoașterea de către familie a vinovăției lui, instanțele au mers dincolo de ceea ce era necesar pentru a asigura respectarea principiului securității juridice. Curtea nu poate admite ca, în urma decesului unei persoane, caracterul ilicit al acțiunilor sale să rămână fără efect. Desigur, principiile care guvernează răspunderea penală a unei persoane suspectate că ar fi comis fapte sancționate de legea penală și aplicarea lor de către autoritățile naționale împiedicau, pe bună dreptate, odată ce s-a hotărât clasarea dosarului, continuarea anchetei privind răspunderea lui Aurel A. după decesul său. Curtea nu poate contesta acest principiu fundamental al dreptului penal național ce constă în caracterul personal și netransmisibil al răspunderii penale. Nu e mai puțin adevărat faptul că recunoașterea formală, de către autorități, a caracterului ilicit al unor astfel de acțiuni înainte de a ajunge la o decizie de clasare a cauzei generate de decesul persoanei în cauză ar trebui să constituie, pe de o parte, un mesaj clar trimis opiniei publice, conform căruia autoritățile nu sunt dispuse să tolereze astfel de acțiuni și, pe de altă parte, ar trebui să servească părților interesate, în pretențiile cu caracter civil pe care le pot avea. Respectarea vieții de familie a reclamantului ar fi impus luarea în considerare a circumstanțelor specifice și, ca să le numim așa, excepționale ale cauzei, pentru a evita o aplicare mecanică a principiilor de interpretare ale dispozițiilor art. 655 § 1 C. civ. Având în vedere situația foarte deosebită în prezenta speță și ținând cont de marja de apreciere limitată de care beneficia statul pârât pentru o chestiune care viza viața de familie, nu a fost păstrat un just echilibru între interesele succesorului Aurel A., pe de o parte, și interesele reclamantului, pe de altă parte. Totuși, Curtea ia act cu interes de modificarea legislativă recentă referitoare la clauza privind nedemnitatea succesorală în noul Cod civil român.

Concluzie: încălcare (unanimitate).

Art. 41: 15 000 EUR pentru reclamant și 8.000 EUR pentru reclamantă, cu titlu de prejudiciu moral.